

השלכות גירוש הקהילות ממסאפר יטא על נשים וילדות

"זה גיהינום. אנחנו כאילו חיים על זמן שאול. ללא יציבות, ללא מפלט בטוח. איך אני בתור אימא אמורה להרגיש כאשר הילדים שלי רואים את ההריסות? לא פעם, לא פעמים, כמה פעמים. זה לא נהיה יותר קל. כל פעם מחדש זה כאב עצום. כשהצבא מגיע להרוס, הילדים עומדים שם ומסתכלים [...] אין לי איך לחסוך זאת מהם. המראות הללו כאן כל הזמן, בכל מקום" (סועאד, שם בדוי).

מילות פתיחה:

במסמך זה אנו מביאות את דבריהן של 12 נשים שרואיינו בכפרים השונים במסאפר יטא שבדרום הר חברון, על ידי עו"ד ריהאם נסרה, ואשר מתארות את חייהן תחת איום הגירוש והריסת הבתים, ותוך כדי אימוני אש חיה שמתרחשים סביב בתיהן. בין היתר, דיווחו הנשים על פגיעה חמורה בזכויות בסיסיות. כל זה מתרחש כחלק מהקשר פוליטי רחב - הצטלבויות דיכוי שבאות לידי ביטוי במובהק במרחב הביתי, האישי. נקרא את מצוקות הנשים שלא במנותק ממדיניות ארוכת שנים של דיכוי על רקע אתני; של כיבוש ושליטה צבאית; של קולוניאליזם התיישבותי וחתירה לטיהור השטח מתושביו המקומיים.

נשים באזורי סכסוך הן פגיעות יותר. נוסף לקשיים ולסבל הנוראיים אשר מותירים סכסוכים מזוינים ולחימה בקרב כלל האוכלוסייה, חוויותיהן הייחודיות של הנשים מיטשטשות לעתים קרובות בתוך המצוקה הכללית, הקבוצתית. תובנה זו הובילה בשנת 2000 להחלטה 1325 של מועצת הביטחון של האו"ם, "נשים, שלום וביטחון".

הצורך להתייחס להשלכות הייחודיות והחמורות על חייהן של הנשים נובע ממחויבות ישראל להחלטות בינלאומיות, בהן החלטה 1325 של מועצת הביטחון של האו"ם (משנת 2000) - נשים, שלום ובטחון.

כרוניקה של נישול

מסאפר יטא

אזור "מסאפר יטא", מיושב בפלסטינים למעלה ממאה שנה. החל מהמאה ה-19 משפחות פלסטיניות מהעירייה יטא החלו לעבור לאזור מסאפר יטא בחיפושם אחר פרנסה ומקום מגורים נוח. "מסאפר יטא" ממקום בפניה הדרום מזרחית של הגדה המערבית הנתונה תחת כיבוש צבאי ישראלי, נמצא בשטחים המכונים בעקבות הסכם אוסלו כשטחי-C כ-60% משטחי הגדה המערבית הנתונים לשליטה צבאית ישראלית, הן ברמה הביטחונית והן ברמה האזרחית. המשמעות היא שהתושבים הפלסטינים הם בגדר נתינים תחת שלטון צבאי זר ששולט באופן בלעדי בכל תחומי חייהם: בנייה, חינוך, חיבור לתשתיות, תנועה, שירותים ומעל לכול שליטה טוטאלית בזכות להגדרה עצמית. הכפרים במסאפר יטא הם כפרים בלתי מוכרים בעיני רשויות הצבא והמנהל האזרחי, והיחס אל התושבים הוא יחס אל פולשים השוהים במקום באופן בלתי חוקי.

2. ההכרזה על שטח האש:

בשנת 1980 הצבא הישראלי הכריז על כ-33,000 דונם מאדמות מסאפר יטא כשטחי אש לצורך "אימונים צבאיים". לפחות 12,000 דונם מהאדמות מוכרות ע"י רשויות הצבא כאדמות פלסטיניות פרטיות. הכרזה על שטחי אש לצורכי "אימונים" היא פרקטיקה ידועה. כיום, כ-18% משטחי הגדה המערבית מוכרזים כשטחי אש - בנימוק שהשטח נדרש לצורך אימונים צבאיים. הסיבה האמיתית מאחורי ההכרזה על שטח אש ניתן לקרוא בתמליל שיחה של ישיבת "הוועדה להתיישבות", גוף המשותף לממשלה ולהסתדרות הציונית, ציין אריאל שרון, שר החקלאות דאז: "מטרת שטחי האש הייתה לשמור על רזרבת קרקעות [...]". ממסמך אחר מיולי 1981, עולה כי ההכרזה נועדה לשמש חיץ בין הפלסטינים בדרום הגדה המערבית לבין הקהילה הבדואית בנגב בתוך גבולות הקו הירוק:

3. ההליכים המשפטיים

הנייר מציג את התהליך המשפטי בישראל שהגיע אל סופו - ואי לכך ההחלטה מתי ואיך יתבצע הגירוש, נתונה בידיהם של גורמים פוליטיים אלה. המשמעות היא שרק באמצעות מאבק עיקש ואמירה חד-משמעית וברורה של כוחות דמוקרטיים, כמו גם של הקהילה הבינלאומית, ניתן יהיה למנוע אותו.

2. ההשלכות הייחודיות על נשים, ילדות וילדים

מתוך אוכלוסייה של כ-1,720 תושבים פלסטינים בקהילות מסאפר יטא (לרבות אלה המאוימות בגירוש) ישנן כ-844 נשים, שיעור של 49%. כמחצית מהנשים בקהילות הן מתחת לגיל 18. א. אובדן הבית - "כשהרסו לי את הבית הרגשתי כלואה"

הבית עבור הנשים הוא העוגן לקיום שלהן. הפחד מאובדן הבית היה התמה המרכזית בראיונות. סאמיה, בת 55 ואימא ל-13, מתגוררת במערה חצובה יחד עם משפחתה באום טובא. "33 שנים אני גרה במערה הזאת. מאז הנישואין שלי. כל ילדי נולדו במערה הזאת".

"לעקור אותך מהבית שלך זה להשהות את החיים שלך. להקפיא אותם. הבית מסמל עבורי את כל המשמעויות שיש בחיים. לא הייתי מחליפה את המערה הזאת בארמון. מבחינתי זה המקום שלי, ההווה שלי".

"לראות את הבית שלך נהרס לך מול העיניים זו הריסה של החיים שלך. החיים מתפרקים לכדי ערימות של לבנות שבורות והרוסות." "ביום שהרסו לי את הבית הרגשתי כלואה. בדיוק כפי שמרגיש אסיר שסוגרים עליו את התא. כך אני מרגישה עד היום".

ב. הזכות לחינוך - לקטוע כברת דרך שנעשתה

עד שנת 2009 לא היו בכפרים במסאפר יטא בתי ספר יסודיים ובית הספר הקרוב ביותר היה בעיר יטא. אחרי בית הספר היסודי, נערו היו לרוב נושרות מבית הספר ומוסללות לעבודה במשק הבית.

"סיפור הקמת בית הספר בא-תוואני הוא סיפור הצלחה גדול, הצלחה קהילתית והצלחה נשית" סיפרה קיפאח בגאווה. בשנת 1997 ולמרות שאז לא הרשו לנו לבנות, החלטנו, אנחנו הנשים, שאי אפשר להפקיר את זכות ילדינו לחינוך.... לכן הקמנו ועד פרויקטים והחלטנו לבנות בית ספר".

"אנחנו הנשים סובלות מהשליטה של הכיבוש וגם של הגברים. שני סוגי השליטה קשים. אבל

אנחנו החלטנו להיאבק. היינו מגיעות ועוזרות בבנייה או בשמירה מחוץ לבית הספר כדי שהצבא לא יגיע להרוסהיום יש לנו בית ספר מכובד, שמשמש את כל הקהילות מסביב. זאת הוכחה שאנחנו יכולות", היא סיכמה את דבריה בסיפוק.

"היינו מגיעים לבית הספר מותשים ועייפים. הרבה פעמים החיילים היו מאחרים בבוקר ואז גם אנחנו היינו מגיעים באיחור ומפסידים שיעורים, ואותו דבר בדרך חזרה מבית הספר. היו ימים שהצבא בכלל לא הגיע לאסוף אותנו והיינו מפספסים את בית הספר. הרבה תלמידים ותלמידות נשרו מבית הספר בגלל הקשיים הללו. בשבועה שלי 8 סיימו בית ספר למרות שהתחלנו 25, אבל חלקם לא יכלו לשרוד את התקופות והעיכובים."

3. הזכות לבריאות – אין גישה לשירותי רפואה, מתקני היגיינה ותברואה אחת מהשלכות הרוחב של היעדר קיומן של תשתיות ותכנון מתאר היא הפגיעה הישירה בזכותם של התושבים בכלל ושל הנשים בפרט לבריאות ולגישה נאותה למתקני היגיינה ותברואה. בכל אזור מסאפר יטא כמעט ואין מרפאות קבועות שיכולות לשמש את התושבים והתושבות.

"אני בהיריון רביעי, בחודש השני. ידעתי שאני בהיריון בגלל שהפסקתי לקבל מחזור ובגלל שהפנים שלי התנפחו. הייתי בבדיקה אצל רופאה פעם ראשונה רק לפני שבוע",

"באמצע הלילה קמתי וראיתי שהוא לא זז. התחלתי לצעוק ולבכות", היא נזכרה. "לקח לנו שעות להגיע לרופא. חיכינו שההורים שלי יביאו רכב קרוב לכפר, ואז נסענו ליטא העיר. כשהגענו כבר לא היה ניתן להציל אותו". "אני חייבת לשמור על תקווה. אין מה לעשות. זה הגורל".

"הייתי חייבת להתקלח לפני שהגברים חוזרים מהעיר יטא. הם הלכו לקנות מצרכים. אין לנו מקלחת, אני מתקלחת בסיר, בפניה של המערה. לכן הייתי חייבת לנצל את הזמן כשהגברים לא כאן", נימקה והוסיפה "הרבה פעמים קורה לי שאני חייבת מקלחת אבל לא יכולה להתקלח. צריך להמתין שאין אף אחד בבית כדי שאוכל להתקלח. כשאני מקבלת מחזור, זה סיוט. אין שירותים קרובים, ואין מוצרי היגיינה זמינים לכן אני חייבת לאלתר כדי להישאר נקייה".

"בלילה אי אפשר להגיע לשירותים. מפחיד לצאת בלילה"

"הבעיה היא שגם כשמגיע רופא, אולי פעם בשבוע, לא תמיד יש רופאה אישה. אז אני הולכת לקבל טיפול לדלקת רק כשמגיעה רופאה לכפר ג'ינבה. זה שאני צריכה להגיע לשם בהליכה של שעותיים או על גבו של חמור, מחריף עוד יותר את הדלקת ואני בקושי יכולה ללכת",

4. הזכות לתנועה – לא מעזות לצאת מהבית מפחד שיירו עלינו.

הנסיעה לכפרים בתוך שטח האש ארוכה, מתישה ומלאת סכנה. הכפרים הללו, שמנותקים משרותי בריאות, ממבנים ציבוריים, מחנויות וממרכזים מסחריים, תלויים מאוד במרכזים העירוניים ובפרט בעיר יטא.

אנחנו כמעט ולא יוצאות מגבולות הכפר. אנחנו כלואות כאן. אומנם את רואה שטח פתוח, אבל בפועל אנחנו כלואות",

"עכשיו אנחנו אפילו כלואות בתוך הבית ולא רק בתוך הקהילה. לפני שבוע התחילו אימון באש חיה. אנחנו רואות את הטנקים ולא מעזות לצאת מהבית מרוב פחד שיירו לעברנו או שניפגעו מכדור תועה".

5. הזכות לעבוד ולקיום בכבוד – לאבד את תפקידן בפרנסת המשפחה

לנשים במאספר יטא ישנו תפקיד חשוב בפרנסת הבית והמשפחה. הגירוש והמעבר מהכפר אל העיר הגדולה עלול לחרוץ את גורלן של הנשים הללו כחסרות מעש ותועלת. "אומנם מדובר בעבודה קשה, אבל בכל זאת זה נותן לנו להרגיש שאנחנו תורמות, ומשמעותיות".

"אנחנו עוזרות גם ברעיית הצאן. אני גם לוקחת את הילדים שלי לרעות את הצאן כדי שילמדו לאהוב את האדמה ואת אורח החיים שלנו. בעלי לא יכול לעשות הכול לבד, אז אני שמה יד ועוזרת, כולל ברעיית צאן", "עקב אלימות מתנחלים וחיבול בנטיעות וגם הגבלת התנועה שלנו פחתו עד מאוד שטחי המרעה ועתה אנחנו נאלצים לשלם הרבה כסף כדי לקנות אוכל לעדר".

עבודה עבורן, כולן הסכימו, היא דרך להיות עצמאיות ומועצמות. כך, לא רק שיקולי פרנסה וקיום בכבוד מעסיקים את הנשים, אלא גם מה המשמעות של החיים שלהן, ואיך הן תורמות לטפח משמעותיות אלה.

6. חיים חשופים – על אובדן הפרטיות

חדר אחד שמשמש גם כ"סלון", גם כמטבח, וגם כחדר שינה לכלל בני המשפחה, נשים וגברים, ילדים וילדות, קשישים ותינוקות. המשמעות הישירה היא שלבנות המשפחה, אלה שמבלות את כל שעות היממה בבית, אין מרחב פרטי משלהן.

"אין כאן שום פרטיות. נראה לי שפשוט התרגלתי לזה. התרגלתי להיות עם לבוש צנוע כל היום והלילה, התרגלתי להיות עם כיסוי ראש כל הזמן, ואין לי שום דרך להתבודד קצת".

"אני לא יכולה להרגיש בחופשיות בבית שלי. כל הזמן צריכה להיות זהירה. אני לא יכולה להוריד את כיסוי הראש. גם כשאני מנקה את הבית או סתם יושבת לנוח. רק כאשר נהיה חושך בלילה רק אז אנחנו יכולות להוריד את כיסוי הראש. אם את רוצה להוריד את כיסוי הראש את צריכה לכלוא את עצמך בחדר ולא לצאת ממנו".

הנשים חוות את הפגיעה בפרטיות לא רק בשל אילוצים משפחתיים או דתיים, אלא ביתר שאת גם מגורמים חיצוניים, ובמיוחד מנוכחותם של חיילים ומתנחלים במרחב. "אני מרגישה שהמתנחלים כל הזמן רואים אותנו, מצלמים אותנו ואפילו שומעים אותנו. הם משתמשים ברחפנים שמגיעים עד לחצר הבית כדי לעקוב אחרינו, איפה אנחנו רועים, האם בנינו בניין חדש, או סתם כדי להציק לנו כדי שנתייאש ונעזוב".

7. בריאות נפשית – חיים בצל הפחד

"אין כאן מענים טיפוליים נפשיים. בקושי מגיעים רופאים לטפל בחולי הפזיז. לצערי הרב, לא יכולתי להפנות תשומת לב מספקת למצבם הנפשי של הילדים. הייתי לבד ללא משאבים".

"הפחד הוא תחושה תמידית. גם כיום, למרות כל מה שעברנו, האימה מהגירוש מעסיקה את הבנים והבנות שלי. את קולטת שהילדים שלי, ילדים, היו צריכים לעזור לאביהם לבנות את הבית והדיר כל פעם מחדש אחרי כל הריסה? זה המון בשביל ילדים!" סאמיה הוסיפה מיד: "את שואלת איך אני מרגישה? אני גם הייתי עייפה אבל הדחקתי את זה. הייתי חייבת להישאר חזקה ולהספיק לעשות הכול. לא היה מרווח להרהר על מצבי הנפשי. הייתי עסוקה בלגדל אותם ולשמור עליהם".

"אין לנו זמן להתכנס לפחדים שלנו. אנחנו צריכות לחשוב על איך להישאר אמיצות וחזקות." "עם הזמן אני מזהה עד כמה הפחד הזה משפיע עליי, פיתחתי בעיות ותחושה שהכל זמני. תחושה זו מעיקה עליי מאוד. אבל אני לא יכולה להרים ידיים ולהישאב לפחד הזה".

8. על דלות החלום – נישול מהילדות, מהיכולת לחלום

"מה החלום שלך?" נדמית כשאלה פשוטה. אבל במקום שהמאבק הוא על עצם החיים התגלתה דלות החלומות, עניותם. הילדים והילדות שהתיישבו במעגל מיהרו לשתף את חלומותיהם וחלומותיהן: "שאחותי תקבל טיפול", השיבה אחת, "שהמתנחלים יעזבו אותנו בשלום", אמר בקול רם אחר. "לחיות בלי פחד", "שהצבא יעזוב", "ללכת לבית ספר", "שיהיה לי חדר משלי", "שיפסיקו את ההריסות", "שאבא שלי יחזור". הילדות והילדים "פיזרו חלומות" לכל עבר.

"לראות את הים", השיבה אחת הבנות, והרבה ילדים וילדות חזרו, "לראות את הים, את הדגים". הים והדגים נשמעו כחלום רחוק, רחוק מאוד.

מה אני חולמת? אני חיה בעונת פחד מעל הראש שלי, שלנו. לפעמים אני שמחה ומסופקת מהדרך שעשיתי ושאיני לומדת ומתקדמת, אבל כל עוד סכנת הגירוש והנישול מרחפת, אני לא יכולה פשוט להתקדם עם החלומות שלי

9. השפעתם של משברים על אפלייה ואלימות מגדרית

במציאות בה נשים עדיין נאבקות למען זכויותיהן בכל תחומי החיים, עתות משבר עלולות להקצין את הדיכוי והאפלייה על רקע מגדרי. האמור נכון שבעתים בקרב אוכלוסיות שסובלות מכמה מעגלי דיכוי כמו במקרה של הנשים ממסאפר יטא: דיכוי אתני ודיכוי מגדרי.

לנשים הללו, שגם לו הפצו בכך, אין כל מענה לשירותי רווחה ראשוניים ובסיסיים. "השלטון", "המדינה" - זו שאחראית על ביטחונן האישי - הם אלה שמדכאים אותן, הורסים את בתיהן, מנשלים אותן מאדמותיהן, ורוצות לגרש אותן.

"למי אתלונן?". כך תהתה האישה היחידה מבין המרואיינות, ששיתפה אותנו שבעלה לעיתים, מכה אותה. "עם הזמן למדתי להתעלם. זה הפתרון היחיד שיש לי. אני רחוקה מההורים. אין לי יכולה לזוז מכאן. אין שום פתח מילוט. לכן למדתי להתמודד עם זה. תצחקי עליי עכשיו", היא אמרה לי, "אבל למדתי להתמודד עם זה בחיך. כך האלימות לא יכולה להתגבר עליי". גם חיתון קטינות וגם פוליגמיה הן תופעות רווחות ושכיחות.

קשר השתיקה בכל הקשור לאפלייה ואלימות מגדרית גורם לתופעות אלה להמשיך ולהחריף במצבי חירום ומצבי משבר, כגון זה שעומד לפתחן של הקהילות במסאפר יטא.

סיכום – הרימו קול

מדיניות ארוכת השנים של מניעת כל פיתוח ואופק תכנוני; הריסות; מניעת גישה לתשתיות בסיסיות כגון מים וחשמל; מניעת גישה לשירותים בסיסיים, כגון חינוך ורפואה; משטר הזכרונים ששולט בתנועת התושבים המקומיים; הכרזה על "אדמות מדינה"; הכרזה על שטחי אש ושטחים צבאיים סגורים; השתלטות על אדמות לצורך בניית התנחלויות בשטח הכבוש בניגוד לחוק הבינלאומי; אלימות צבאית; אלימות מתנחלים תוך עמידה מנגד של הצבא ועוד. כל אלה מהווים פרקטיקות לנישול הפלסטינים - אוכלוסייה מוגנת על פי המשפט הבינלאומי - מאדמתם ולדחיקתם בתוך הערים הפלסטיניות המרכזיות בשטחי A ו-B, ובכך לקטוע את הרצף הטריטוריאלי של כל מדינה פלסטינית עתידית. ניקוי וטיהור שטחי C מפלסטינים תהיה הצעד שיאפשר לישראל לספח שטח זה. כמה שיותר שטח עם כמה שפחות פלסטינים. ההחלטה לגרש את התושבים הפלסטינים ממסאפר יטא מגלמת בתוכה את כל זה.

אנו מאמצות את דרישותיהן של הנשים הפלסטיניות, ולקראו לכן ולכם, אלה הנמצאים ויושבות מסביב שולחן קבלת ההחלטות, ואלה שיש להם/ן גישה או השפעה על מוקדי קבלת ההחלטות, לעשות כן גם. להרים קול!

"תפסיקו את הפרת הזכויות שלנו. עצרו את הגירוש. הצטרפו למאבקנו להגן על הבית שלנו, על זכויות ילדינו לחינוך ולבריאות, לתנועה, לפרטיות, לחיים בביטחון, בכבוד, ולזכותנו להגדרה עצמית, לחופש, לכבוד, לשוויון, וזכות לחיות במדינה ריבונית.